

jeho záležitost jako příklad porušování helmských závěrů na evropskou konferenci, v červnu t.r. v Bělehradě.

Pochopitelně, že intenzivní pronásledování kritiku systému v NDR je značným předmětem pozornosti v NSR. Shodou okolností právě v listopadu m.r. pobíhala ve vládní SPD diskuse o koncepci dalšího styku vůči NDR. Diskusi vyvolal příspěvek v sociálně – demokratickém časopise Vorwärts, napsaný dřívějším dopisovatelem týdeníku Der Spiegel, Jörg Mettkem, který byl vypovězen z NDR před několika měsíci. Autor článku Mettke navazuje na Brandtovu aktivně koexistenční politiku NSR vůči NDR, přimlouvá se za její pokračování bez ohledu na vnitropolitické okolnosti v NDR, a až potud tlumočí jen víceméně názor, který je vládní koalicí v NSR vlastní, zřejmě s cílem zabránit, aby zostření v NDR nevedlo též k zostření v německo-německých vztazích. Sporné jsou ovšem některé další Mettkeovy vývody, v

nichž naivně interpretuje a rozvádí dosavadní strategii bonnské východní politiky a dochází až k mylným taktickým závěrům, jako např.: "... chceme silnou NDR, nikoliv slabou a sebevědomé vedení SED, nikoliv zstrašené...", "... je proto třeba v případě nutnosti, a to bez politických prostřích — financovat zlepšení ekonomické infrastruktury v NDR", autor uvádí jako možný příklad financování dálnice mezi Magdeburgem a Lipskem, atd.

Pozoruhodné je, že významné osobnosti ve vedení SPD považují prý článek za správný a opravdu koncepční. Odpovídá-li to pravdě, bylo by to vskutku falešné poučení z posledních několika let vyvoje NDR.

Koexistenci a spolupráci s NDR, ano! Nikoliv však bezcílou velkorysost a zakrývání očí před nepříjemnými fakty s falešnou nadějí, že růstem hospodářské síly roste automaticky i demokratizace v diktátorských režimech!

Příčiny zaostávání socialismu

Robert Havemann *

Marxismus si, jak známo, přivlastnil proslulou Hegelovu větu: "Svoboda je poznáná nutnost". Kdyby si učení, které je dnes v socialistických zemích vydáváno za marxismus, takové označení skutečně zasloužilo, znamenalo by to, že "moderní" marxismus — jak se vyvinul od Lenina až k Ulbrichtovi a Brežněvovi — uplatnil Hegelovu větu v teorii a praxi způsobem, o němž se tomuto filosofovi, věrně oddanému pruskému státu, ani ve snu nezdálo. Ve státním marxismu doznala jeho věta přibližně následující proměny: "Svoboda (státu) je poznáná nutnost nesvobody (individuů)".

Nesvoboda je nutnost! Taková je praxe, stavěná na odívání takřka s exhibicionistickou rozkoší. Delegacím spřátelených států a stran je u Brandenburské brány s hrdostí ukazována zeď, "antifašistický obranný val". I Fidel Castro tu mlčí, škobolíbě se usmívá pod vousy a pravděpodobně přemýšlí, jak je výhodné bydlet na ostrově. Duchodci z NDR smějí jezdit na opačnou stranu zdi, neboť již nepracují a stojí stát jen peníze. Na cestu dostanou pár západoněmeckých marek kapesného. V západním Německu jsou odkázáni na své příbuzné a přátele, kteří jim poskytují potřebné finanční prostředky. Milióny návštěvníků, kteří dnes přijíždějí ze západu do NDR, jsou ovšem nuceni směřovat si předepsané vysoké denní částky v poměru jedna ku

jedné. Východoněmečtí pensisté by tedy vlastně měli dostat peníze...

Kdo to prohlásí veřejně, toho čeká soud a několik roku vězení za pomlouvání státu. Propastná nedůvěra mezi východoněmeckým státem a jeho občany je oboustranná a opodstatněná. Při takzvaných volbách hlasuje devadesát devět procent voličů pro jednotnou kandidátku, jiní kandidáti neexistují. Kdyby stát věřil v upřímnost důvěry, kterou mu jeho občané ve volbách manifestují, mohl by dát berlínskou zeď strhnout. Stát ovšem dobře ví, že těch devadesát devět procent bylo docíleno právě proto, protože občané svému státu nedůvěřují. Berlínská zeď tedy stojí nadále a je dokonce zdokonalována...

Nesvoboda je nezbytnost! Existuje nový lid, který si vybrala vláda a který je si plně vědom nezbytnosti své nesvobody. Výsledkem je nová, vyšší forma svobody, která je založena na poznání, že vědomí mas, a tedy i každého jednotlivce, je beznadějně slaboučké. Noví lidé uznali, že by byli bezbranní vůči svodům kapitalistického západu a že by pod jejich vlivem jejich socialistické uvědomění roztálo jako vosk na slunci. Zůstávají tedy v NDR dobrovolně. Čtou pouze východní noviny, východní časopisy, východní knihy. Neposlouchají západní rozhlas a nedívají se na západní televizi. Nepřipustí, aby třídní nepřítel pronikl do jejich domovů, a jsou hluchí k jeho lžím. Čtou úvodníky a berou si je k srdci. Stali se bezvadně čistými, naprosto sterilními lidmi. Tvoří socialistický německý národ v socialistickém německém státě. Volí z devadesát devět procent kandidáty Národní fronty, které jim vybral moudrý státní

*) Profesor Robert Havemann patří vedle básníka a zpěváka Wolfa Biermanna k nejznámějším představitelům socialistické opozice v Německé demokratické republice.

aparát. Vědí totiž, že by sami nebyli schopni učinit správné rozhodnutí.

Od Říjnové revoluce uplynulo víc jak půl století a my dnes víme, že tehdy zdaleka nezačala — jak v to doufali bolševici — poslední fáze kapitalistického zániku, nýbrž že kapitalismus prošel dalším obdobím nesmírného růstu...

Ve známé Meadowově zprávě Římského klubu se uvádí, že takový exponenciální růst nemůže pokračovat donekonečna. Surovinové a energetické zdroje naší planety Země nejsou nevyčerpatelné, a to klade bezuzdnému vývoji nepřekročitelné meze. Před námi se rýsuje velká hospodářská krize, neboť bez ekonomického růstu je kapitalismus nemyslitelný...

V západních kapitalistických státech se množí varovné hlasy. Není ostatně náhodou, že zpráva Římského klubu vznikla právě zde. Všichni také vědí, že účinná opatření k odvrácení hrozičoho nebezpečí nejsou v podmínkách kapitalismu uskutečnitelná. Můj dobrý přítel, žijící na západě, mi před nedávnem řekl: "Abyste taková opatření mohla být realizována, museli bychom se vzdát svého svobodného demokratického společenského řádu a nahradit jej dirigistickým diktátorským režimem". Zeptal jsem se ho, zda snad má na mysli režim, jaký je u nás. Odpověď byla kladná.

Přítakávající odpověď mého partnera, v níž se zrcadlí celá nesmyslnost socialistického vývoje v socialistických státech, neznamená, že by snad můj přítel byl se zmíněným způsobem řešení srozuměn. Nejen, že se "socialistického" řešení hrozil, považoval je i za zcela vyloučené a v současných podmínkách za neuskutečnitelné. V tom měl nepochybně pravdu. Odpověď mého přítele, sociálního demokrata, zároveň vyjadřovala i hluboké rozčarování západních socialistů nad vývojem v socialistických zemích. Systém "nesvobody jako nutnosti", nesvobody lidu, který ztratil důvěru svých vládců, "socialismus" tohoto druhu nemá nijaké perspektivy ani ve vlastní mocenské sféře.

Prozrazují to už jeho ekonomické cíle. Usiluje o "životní hodnoty", které kapitalismus už odedávna poskytuje. Socialistické hospodářství se svou zaostalou technologií se marně snaží dohnat či dokonce předehnat kapitalistické hospodářství v jeho stále nesmyslnějším vývoji, zatímco kapitalismus sám je zachvacován dusivými důsledky konzumní exploze. Podle Marxe měl socialismus osvobodit výrobní síly od jejich kapitalistických pout, aby se mohly bouřlivě a nerušeně rozvíjet. Místo toho socialismus ve všech oblastech technologicky zaostává a je nucen zakupovat "know-how" za tvrdé valuty právě u kapitalistů.

Technologickou zaostalost socialismu, která je ovšem v přímém rozporu s Marxovou předpovědí o rozvoji ekonomiky za socialismu, bylo možné v prvním desetiletí po skončení druhé světové války — tzn. přibližně do Stalínovy smrti a do začátku Chruščovovy éry — mnoha vážnými důvody ještě omluvit. Od té doby ale uběhla další dvě desetiletí,

jejichž průběh pochopíme, ukážeme-li na kořeny zla. Toto zlo se ovšem nezačalo projevovat teprve před dvaceti lety. Chtěl bych na příkladu akademika Lysenka ukázat, co považují za podstatné...

Lysenko byl vědecký šarlatán, který se postaral o odstranění celé generace vynikajících biologů a genetiků. Byli zbaveni svých míst a odsouzeni k nucenému pracem, protože zastávali učení Weismanna a Morgana, které Lysenko prohlásil za "temný výplod ideologie třídního nepřítele". S odvoláním na Mičurina podnítil Lysenko státní orgány k dalekosáhlým opatřením v zemědělství, která způsobila mnohamiliardové škody...

Byl Lysenkův případ výjimečný? Nikoliv, dnes jako dříve existuje spousta lidí, kteří svou odbornou nechapnost vynahrazují podlézáním stranické a státní vrchnosti. Také v NDR a ostatních socialistických státech znám řadu podobných, typů ačkoliv musím přiznat že nikdo z nich nedosáhl Lysenkova formátu...

Najdeme je všude a nejsou mezi nimi pouze vědci: jsou vedoucími dílen, předsedy JZD, stranickými tajemníky, odborovými funkcionáři, řediteli kombinátů a vedoucími hlavních správ. Objevují se prostě všude, kde k úspěšné kariéře postačuje, aby nestydatě lezli do zadnice stranickým a státním orgánům... Lidé jejich druhu snižují efektivitu socialistického hospodářství přinejmenším o tentýž podíl, který by mu zajišťoval převahu nad hospodářstvím kapitalistickým. Brzdí a zároveň desorientují. Socialistická společnost se jich může zbavit jen tehdy, odstraní-li politické a společenské podmínky, které je plodí.

Tyto politické a společenské podmínky vznikly, když byly odstraněny demokratické kontrolní mechanismy a nahrazeny absolutním centralistickým systémem, jehož perfektnost i ohavnost jsou bezpříkladné. Dokonce i kapitalistický stát musel dopřát svým občanům demokratická práva a svobody, neboť bez nich by byl enormní ekonomicko-technický rozvoj pozdního kapitalismu nemyslitelný. Odstranění demokratických práv a svobod je nejhlubší příčinou dosavadního ekonomického neúspěchu socialismu i postupného úpadku jeho mezinárodní přitažlivosti který podnítil roztržštěnost levicových a revolučních sil ve světě.

L37